

ULUSLARARASI KONGRE

4. ADLİ HEMŞİRELİK, 3. ADLİ SOSYAL HİZMET, 2. ADLİ GERONTOLOJİ

18-20 EKİM 2018

18-20 OCTOBER 2018

INTERNATIONAL 4. FORENSIC NURSING,
3. FORENSIC SOCIAL WORK,
2. FORENSIC GERONTOLOGY CONGRESS

BİLİMSEL PROGRAM
&
KONUŞMA METİNLERİ
&
KONGRE BİLDİRİLERİ
(Sözel ve Poster)

www.hitit.edu.tr

DÜZENLEME KURULU

KONGRE ONURSAL BAŞKANI

Prof. Dr. Reha Metin ALKAN (Hitit Üniversitesi Rektörü)

KONGRE BAŞKANLARI

Prof. Dr. İ. Hamit HANCI (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Yurdagül ERDEM (Kırıkkale Üniversitesi)

Prof. Dr. Sevinç POLAT (Yozgat Bozok Üniversitesi)

Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. İlhan TOMANBAY (İstinye Üniversitesi)

Doç. Dr. Selen ÖZAKAR AKÇA (Hitit Üniversitesi)

KONGRE SEKRETERLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Hüsnâ ÖZVEREN- Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Sinan BULUT- Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Arş. Gör. Emre KELEŞ- Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

DÜZENLEYEN KURUMLAR

Çorum Valiliği

Çorum Belediyesi

Çorum Barosu Başkanlığı

Çorum İl Sağlık Müdürlüğü

Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Çorum Ticaret ve Sanayi Odası

Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Yozgat Bozok Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Adli Bilimciler Derneği

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. İ. Hamit HANCI- Ankara Üniv. Adli Tıp Anabilim Dalı, Adli Bilimciler Derneği Başkanı

Prof. Dr. Sevinç POLAT- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanı

Prof. Dr. M. Fevzi POLAT- Yozgat Bozok Üniv. Tıp Fakültesi Temel Tıp Bilimleri Bölüm Başkanı

Prof. Dr. Yurdağül ERDEM- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fak., Adli Hemşirelik Komisyonu Başkanı

Prof. Dr. Aysegül TAYLAN ÖZKAN-Hitit Üniv. Tıp Fakültesi

Doç. Dr. Nuriye BÜYÜKKAYACI DUMAN- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Selen ÖZAKAR AKÇA- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Zeynep TEZEL- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Assoc. Prof. Sarah CHURCH- London South Bank Univ. School of Health and Social Care London, UK

Assoc. Prof. Anna AXELİN- Univ. Research Fellow, Dep. of Nursing Science University of Turku, Finland

Assoc. Prof. Ghaniya EDE DAAR- Turkish Hospital, Pediatrics Department. Doha, Qatar

Assist. Prof. Dr. Jamal MUSAYEV- Medical University Department of Pathology, Azerbaijan

Ph.D. Katerina Horackova DĪS - Univerzita Pardubice, Fakulta Zdravotnickych Studii, Czech Republic

Ph.D. Tariq Tawfeeq Yousif Alabdullah- Discipline of Accounting, College of Administration and Economics, University of Basrah, Iraq

Ph.D. Essia Ries Ahmed- University Sains Malaysia, Malaysia

Ph.D. Mohamed Ibrahim Nor- SIMAD University Faculty of Economics, Somalia

Ph.D. Olga Gouni, Head of Educational Department Owner&Director of Cosmoanelixis Prenatal&Life Sciences Educ. Org. Athens, Greece

Ph.D. Vugar ALİYEV- Toxicologist, Azerbaijan

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ŞENER TAPLAK- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Hüsnâ ÖZVEREN- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Emrah BİLGENER- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Figen ALP YILMAZ- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Dr. Ömer SOBACI- Çorum İl Sağlık Müdürlüğü

Dr. Altay SUROY- Kosova Anayasa Mahkemesi Üyesi

Dr. Sulta AGAYEV- Ankara Üniversitesi

Dr. Agar AGAYEV- Ankara Üniversitesi

Dr. Hüseyin BEKİR- Yunanistan

Öğr. Gör. Filiz SELEN- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Öğr. Gör. Remziye CİCİ- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Öğr. Gör. Semra SÖNGÜT- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Öğr. Gör. Zehra AYDIN- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Öğr. Gör. Zekeriya LEK- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Öğr. Gör. Tuğba GÜLEN- Hitit Üniv. Sosyal Bilimler MYO

Öğr. Gör. Aydan DOĞAN- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Öğr. Gör. Eylem YALMAN- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Öğr. Gör. Veysel KAPLAN-Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Öğr. Gör. Tülay HASHEMİ- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Öğr. Gör. Arzu KUL UÇTU- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Arş. Gör. A. Burcu BAŞÇI- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Arş. Gör. Emre KELEŞ- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Arş. Gör. Dr. Esin CERİT- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Arş. Gör. Dr. Gökçen AKBUĞA- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Arş. Gör. Sevim ÇİMKE- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Vet. Daryush SHAYEGAN- İran

Special Education Teacher Dzheikhuna Aliyeva- Ukraine

Antropolog Leyla ŞAHVİRDİ- İran

Avk. Elham ŞAHVİRDİ- İran

Beyhan GÜRGÖZE- Doğu Akdeniz Üniversitesi, KKTC

Stetan PANAIOTOV- Bulgaristan

BİLİMSEL KURUL

- Prof. Dr. İ. Hamit HANCI- Ankara Üniv. Adli Tıp Anabilim Dalı*
- Prof. Dr. Yurdagül ERDEM- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN- Hacettepe Üniv. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*
- Prof. Dr. İlhan TOMANBAY- Hacettepe Üniv. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*
- Prof. Dr. Sevinç POLAT- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. M. Fevzi POLAT- Yozgat Bozok Üniv. Tıp Fakültesi Tıbbi Biyokimya AD.*
- Prof. Dr. Gürol CANTÜRK - Ankara Üniv. Tıp Fakültesi Adli Tıp AD*
- Prof. Dr. Aliye MAVİLİ AKTAŞ- Biruni Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Fatma YÜCEL BEYAZTAŞ- Cumhuriyet Üniv. Tıp Fakültesi Adli Tıp AD.*
- Prof. Dr. Hülya UÇAR- Nuh Naci Yazgan Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Nesrin ÇOBANOĞLU- Gazi Üniv. Tıp Fakültesi Tıp Etiği AD.*
- Prof. Dr. Adalat HASANOV- Azerbaijan Medical University Department of Pathological Anatomy*
- Prof. Dr. Recep AKDUR- Ankara Üniv. Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD*
- Prof. Dr. Fatma ÖZ- Near East University Faculty of Nursing*
- Prof. Dr. Hicran ÇAVUŞOĞLU- Hacettepe Üniv. Hemşirelik Fakültesi*
- Prof. Dr. Suzan YILDIZ- İstanbul Üniv. Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi*
- Prof. Dr. Nimet KARATAŞ- Nevşehir Hacıbektaş Üniv. Semra ve Vefa Küçük Sağlık Yüksekokulu*
- Prof. Dr. Türkan PASİNLİOĞLU- Sanko Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Sibel ERKAL İLHAN- Ankara Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Mehtap TAN- Atatürk Üniv. Hemşirelik Fakültesi*
- Prof. Dr. Emel EGE- Necmettin Erbakan Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Ayşe OKANLI- İstanbul Medeniyet Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Ayda ÇELEBİOĞLU- Mersin Üniv. Hemşirelik Fakültesi*
- Prof. Dr. İlknur AYDIN AVCI- Ondokuz Mayıs Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Gülbu TANRIVERDİ- Çanakkale Onsekiz Mart Üniv. Sağlık Yüksekokulu*
- Prof. Dr. Duygu ARIKAN- Atatürk Üniv. Hemşirelik Fakültesi*
- Prof. Dr. Nurcan ÖZYAZICIOĞLU- Uludağ Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Meral BAYAT- Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Emine GEÇKİL- Necmettin Erbakan Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Ayşegül TAYLAN ÖZKAN- Hitit Üniv. Tıp Fakültesi*
- Assoc. Prof. Anna AXELİN- University Research Fellow Dep. of Nursing Science Univ. of Turku, Finland*

*Assoc. Prof. Sarah CHURCH- London South Bank Univ., School of Health and Social Care
London, UK*

Assoc. Prof. Ghaniya EDE- Turkish Hospital, Pediatrics Department. Doha, Qatar

Doç. Dr. Nuriye BÜYÜKKAYACI DUMAN- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Cem KOÇAK- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Selen ÖZAKAR AKÇA- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Hatice DEMİRBAŞ- Gazi Üniv. Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

Doç. Dr. Zeynep TEZEL- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Hande ŞAHİN- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Şule ERGÖL- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Ayşe GÜROL- Atatürk Üniv. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

Doç. Dr. Ayşe CANATAN- Gazi Üniv. Fen-Edebiyat Fakültesi. Felsefe Bölümü

Doç. Dr. Naile BİLGİLİ- Gazi Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Semra KOCAÖZ- Niğde Üniv. Zübeyde Hanım Sağlık Yüksekokulu

Doç. Dr. Sevban ARSLAN - Çukurova Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Emine ERDEM- Erciyes Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Rabia HACIHASANOĞLU AŞILAR- Erzincan Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Ayla ÜNSAL- Ahi Evran Üniv. Sağlık Yüksekokulu

Doç. Dr. Sibel KARACA SİVRİKAYA- Balıkesir Üniv. Sağlık Yüksekokulu

Doç. Dr. Funda ÖZDEMİR- Ankara Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Yasemin TOKEM- İzmir Katip Çelebi Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Hatice YILDIRIM SARI- İzmir Katip Çelebi Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Nurgül BÖLÜKBAŞ- Ordu Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Özgür ALPARSLAN- Gaziosmanpaşa Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Mahmut KILIÇ- Yozgat Bozok Üniv. Tıp Fakültesi

Doç. Dr. Nazan KILIÇ AKÇA- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Dilek AVCI- Bandırma Onyedi Eylül Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Assist. Prof. Dr. Jamal MUSAYEV- Medical University Department of Pathology, Azerbaijan

Ph.D. Essia Ries Ahmed- University Sains Malaysia, Malaysia

*Ph.D. Katerina Horackova DĚS - Univerzita Pardubice, Fakulta Zdravotnických Studií, Czech
Republic*

Ph.D. Katalin Papp- University of Debrecen Faculty of Health, Hungary

Ph.D. Mohamed Ibrahim Nor- SIMAD University Faculty of Economics, Somalia

*Ph.D. Tariq Tawfeeq Yousif Alabdullah- Discipline of Accounting, College of Administration
and Economics, University of Basrah, Iraq*

Ph.D. Vugar ALİYEV- Toxicologist, Azerbaijan

Dr. Öğr. Üyesi Ali ÜNAL- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Ayhan BABAROĞLU- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Derya YÜKSEL KOÇAK- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

- Dr. Öğr. Üyesi Emrah BİLGİNER- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Gülay YILMAZEL- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Serpil PEKDOĞAN- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Ulviye GÜNAY- Malatya İnönü Üniv. Hemşirelik Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Derya EVGİN- Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Semra ve Vefa Küçük Sağlık Yüksekokulu*
- Dr. Öğr. Üyesi Ümran ÇEVİK GÜNER- Gaziosmanpaşa Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Hüsamettin ÇETİN- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Sevil ALBAYRAK- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Yıldı Arzu ABA- Bandırma Onyedi Eylül Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Figen ALP YILMAZ- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ŞENER TAPLAK- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Rukiye HÖBEK AKARSU- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Selda YÜZER ALSAÇ- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Dilek EFE ARSLAN- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Tuğba UZUNÇAKMAK- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Gülay YILMAZ- Yozgat Bozok Üni. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Elif ULUDAĞ- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Funda TOSUN GÜLEROĞLU- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Şenay ARAS DOĞAN- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Hüsnâ ÖZVEREN- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Elif AKYÜZ- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Serpil ÇELİK DURMUŞ- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Nuray ŞİMŞEK- Erciyes Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Zehra IŞIK ÇALIŞKAN- Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniv. Semra ve Vefa Küçük Sağlık Yüksekokulu*
- Dr. Öğr. Üyesi Aygül NALBANT- Yozgat Bozok Üniv. Eğitim Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Jamal MUSAYEV- Azerbaijan Medical Univ. Department of Pathology*
- Dr. Öğr. Üyesi Seval MÜSÜROĞLU- Amasya Üniv. Sağlık Yüksekokulu*
- Dr. Öğr. Üyesi Zehra DOĞAN- İzmir Katip Çelebi Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Funda ÇETİNKAYA- Aksaray Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi İlknur KAHRİMAN- Karadeniz Teknik Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Emine ALTUN YILMAZ- Cumhuriyet Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Nurcan AKGÜL GÜNDOĞDU- Cumhuriyet Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi İlknur YILDIZ- Cumhuriyet Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Dilek Küçük ALEMDAR- Giresun Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Sibel ŞENTÜRK- Mehmet Akif Ersoy Üniv. Bucak Sağlık Yüksekokulu*
- Dr. Öğr. Üyesi Funda KARDAŞ ÖZDEMİR- Kafkas Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Serap SELVER KİPAY- Muğla Sıtkı Koçman Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*

- Dr. Öğr. Üyesi Ulviye GÜNAY- Malatya İnönü Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Gamze YILMAZ- Ağrı İbrahim Çeçen Üniv. Sağlık Yüksekokulu*
- Dr. Öğr. Üyesi Ümran ÇEVİK GÜNER- Gaziosmanpaşa Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Selma KAHRAMAN- Harran Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Djursun KARASARTOVA- Kırgızistan*
- Dr. Öğr. Gör. Emine Selda GÜNDÜZ- Akdeniz Üniv. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu*
- Dr. Sündüz ADIYAMAN BAYGUT- Ankara Üniv. Tıp Fakültesi Adli Tıp AD.*
- Arş. Gör. Dr. Betül KUŞ- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Atafeh MARJAEİ- Tahran Üniv. Tıp Fakültesi Adli Tıp AD., İran*
- Dr. Sabir ASKEROV- Kırgızistan*
- Dr. Sulta AGAYEV- Ankara Üniversitesi*
- Dr. Agar AGAYEV- Ankara Üniversitesi*
- Dr. Altay SUROY- Kosova Anayasa Mahkemesi Üyesi*
- Dr. Mohamed Ibrahim Nor- SIMAD University Faculty of Economics, Somalia*
- Dr. Tariq Tawfeeq Yousif Alabdullah- University of Basrah College of Administration and Economics, Iraq*
- Dr. Essia Ries Ahmed Universiti Sains Malaysia (USM) Graduate School of Business (GSB) Malaysia*
- Olga Gouni, Head of Educational Department Owner&Director of Cosmoanelixis, Prenatal&Life Sciences Educ. Org. Athens, Greece*
- Vet. Daryush SHAYEGAN- İran*
- Dzheikhuna Aliyeva- Special Education Teacher- Ukraine*
- Antropolog Leyla ŞAHVİRDİ- İran*
- Avk. Elham ŞAHVİRDİ- İran*
- Beyhan GÜRGÖZE- Doğu Akdeniz Üniversitesi, KKTC*
- Stetan PANAIOTOV- Bulgaristan*

BİLİMSEL PROGRAM

**ULUSLARARASI
IV. ADLİ HEMŞİRELİK,
III. ADLİ SOSYAL HİZMET,
II. ADLİ GERONTOLOJİ
KONGRESİ PROGRAMI**

18-20 EKİM 2018 – ÇORUM

DÜZENLEYEN KURUMLAR

Çorum Valiliği
Çorum Belediyesi
Çorum Barosu Başkanlığı
Çorum İl Sağlık Müdürlüğü
Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
Çorum Ticaret ve Sanayi Odası
Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Yozgat Bozok Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Adli Bilimciler Derneği

**18 EKİM 2018 PERŞEMBE (1. GÜN)
(ORTAK OTURUM)**

09:00-09:30 AÇILIŞ KONUŞMALARI

.....

**09:30-10:40 I. OTURUM
AFET VE RİSK YÖNETİMİ**

Oturum Başkanı:

Prof. Dr. İlhan TOMANBAY

*(İstinye Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölüm Başkanı- Adli Bilimciler Derneği
Adli Gerontoloji Komisyonu Başkanı)*

- Afet ve Risk Yönetimi

Prof. Dr. Recep AKDUR

(Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD)

-Afetlerde Yerel Yönetimlerin Rolü

Dr. Ayhan ÖZKAN

(Ankara İli Vali Yardımcısı)

-AFAD'ın Çalışmaları

Yusuf AYSU

*(Ankara Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Planlama ve Risk Azaltma Daire Başkanlığı Daire
Başkanı)*

Sözel 05 (TAM METİN)

İŞ SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİNİN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNE YANSIMALARI The Reflections Of Occupational Health Nursing On Occupational Health And Safety

Araş. Gör. Ayşe Burcu BAŞCI*

*Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü

ÖZET

İş ve sağlık arasındaki ilişkilerin varlığı çok eski tarihlere dayanmaktadır ve çok eski tarihlerden beri bilinen bir olgudur. İş sağlığı hemşiresi; tüm çalışanları risklerin olumsuz etkilerinden koruma, sağlığı geliştirme, iş yeri ortamını sağlıklı hale getirme görevlerini hemşirelik bilimi ile epidemiyoloji, çevre sağlığı, toksikoloji, ergonomi, sosyal davranış bilimleri ve yönetim ilkeleri ile yoğunlaşarak birleştiren bilim dalıdır. Hemşirelerin genel görev, yetki ve sorumluluklarının yanı sıra çalışma ortamı ile ilgili sorunların saptanmasında ve önceliklerin belirlenmesi konusunda diğer iş sağlığı hizmet ekibi üyeleri ile birlikte çalışmalar yürütür. Sağlıklı ve güvenli bir işyeri sağlamak için, işverenin de katılımını sağlayarak gözlem yapar ve çalışan sağlığını tehdit eden riskleri saptar. İşçi ve ailelerinin sağlık sorunlarını çözmede, gereksinimlerini karşılamada onlara rehberlik eder. İşyeri çalışanlarının sosyo-demografik, öz/soy geçmiş özellikleri, çalışma yaşamı ile ilgili özellikleri sağlık düzeyleri hakkında bilgi toplar ve bunların kayıtlarını tutar. Çalıştığı işyerinde yapılan iş, iş süreçleri ve yönetim özellikleri ile ilgili bilgi toplayarak çalışanın sağlığını olumsuz etkileyebilecek tehlike ve riskleri belirler. Yapılan işin niteliğine göre işe giriş ve periyodik muayeneleri işyeri hekimi ile birlikte planlar ve yapar. Elde edilen verilerle hasta ve sağlam bireyleri ayırarak, herhangi bir hastalık semptomu gösterenleri daha ileri bir tetkik ve tedavi için sevk eder. İşyeri ortamının etkisi ile oluşan sağlık sorunlarında alınacak önlemler konusunda öneride bulunur ve bu önerilerin uygulanmasını sağlar. Bu bağlamda iş sağlığı hemşireliğinin önemi kavrandığında tüm alanlardaki çalışanların ve ailelerin sağlıklarına olumlu yansımaları olacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: iş sağlığı hemşireliği, iş-sağlık ilişkisi, uygulamaya yansımaları

ABSTRACT

The existence of relationships between work and health is based on very ancient histories and is a known phenomenon since ancient times. Occupational health nurse; is a science that combines the duties of protecting all employees from adverse effects of risks, developing health, making the workplace environment healthier with nursing science and epidemiology, environmental health, toxicology, ergonomics, social behavior sciences and management principles. In addition to the general duties, powers and responsibilities of the nurses, they also work with other members of the health service team to identify problems and determine priorities for the working environment. In order to provide a healthy and safe workplace, the employer also makes observations by providing participation and detecting risks that threaten employee health. It guides them to solve the health problems of workers and their families and meet their needs. Socio-demographic, self / pedigree characteristics of workplace employees collects and keeps records of the health-related characteristics of work-related characteristics. It identifies the risks and risks that can negatively affect an employee's health by gathering information about work, work processes and management characteristics of the workplace. According to the nature of work done, workplaces and periodic examinations plan and do with the workplace physician. By separating the patient and the healthy individual from the obtained result, he refers to any disease symptoms for further examination and treatment. Suggestions on the measures to be taken in the health problems caused by the workplace environment and provide the implementation of these proposals. In this context, when the importance of occupational health nursing is taken into consideration, it is considered to be a positive reflection on the health of the employees and their families in all areas.

Key words: occupational health nursing, work-health relationship, reflection on practice

Sözel 05 (TAM METİN)

İŞ SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİNİN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNE YANSIMALARI The Reflections Of Occupational Health Nursing On Occupational Health And Safety

Araş. Gör. Ayşe Burcu BAŞCI*

*Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü

İş ve sağlık arasındaki ilişkilerin varlığı çok eski tarihlere dayanmaktadır ve çok eski tarihlerden beri bilinen bir olgudur. İnsanlar binlerce yıldır bazı işlerin sağlığı etkilediğini bilmekteydi. Örneğin Karpat Dağlarındaki madenlerde çalışan madencilerin yakalandığı akciğer hastalıkları ve buna bağlı erken yaşta ölmüş olmaları; yine Mısır'da piramitlerin inşası sırasında kölelerin tozdan korunmak için maske takmaları gibi. (Bilir N., 1997; Jones Y. 2013).

İş sağlığındaki en büyük ve en önemli katkıyı 18. yüzyılda Bernardino Ramazzini yapmıştır. Endüstriyel tıbbın şimdiki adıyla İş sağlığının babası olarak da anılan Ramazzini 'Çalışanların Hastalıkları' adlı kitabı yazarak çeşitli işlerle ilgilenenlerin nasıl sağlık risklerine ve sorunlarına maruz kaldığına dikkati çekmektedir (Bilir N., 1997; Jones Y. 2013).

İş Sağlığı Hemşireliği

İş sağlığı hemşiresi; tüm çalışanları risklerin olumsuz etkilerinden koruma, sağlığı geliştirme, iş yeri ortamını sağlıklı hale getirme görevlerini hemşirelik bilimi ile epidemiyoloji, çevre sağlığı, toksikoloji, ergonomi, sosyal davranış bilimleri ve yönetim ilkeleri ile yoğurarak birleştiren bilim dalıdır. 1888'de iş sağlığı hemşireliği ilk kez konuşulur hale gelmiştir. İlk yıllarda iş sağlığı hemşireliği aile merkezli ve bütüncüydü. 1942'de iş sağlığı hemşireliği derneği kurulmuştur. 1970'de iş sağlığı hareketi başlayarak iş sağlığı hemşireliğinin önemi daha çok vurgulanmıştır. İş sağlığı hemşireleri; araştırmacı, süpervizör, yönetici ve danışman rollerindeydiler. İş sağlığı hemşirelerinin rolleri (Rogers, 2013);

Çalışanların sağlıklarını ve güvenliklerini geliştirmek, iş sağlığı hemşireliğinin standartlarını belirlemek, iş sağlığı hemşireliğinin etik kodlarını oluşturmalı, sağlık eğitimi çalışmalarını planlamalı, teşvik etmeli ve uygulamalı, profesyonelliğini araştırmalarla geliştirmeli, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili sağlık politikalarına etki edebilmelidir.

İş sağlığı hemşireliği derneği iş sağlığı hemşirelerinin master ve doktora düzeyinde eğitim görmeleri gerektiğini savunmaktadır. İş sağlığı hemşiresi, işteki riskleri tespit edebilmeli, ergonomik olmayan çalışma şekillerini ergonomik hale getirebilmeli, çalışanlarda oluşabilecek iş stresi, tükenmişlik, yorgunluk gibi faktörlere yönelik çözüm yolları bulmalıdır. Son yıllarda en sık rastlanan sorunlardan birisi de farklı ülkelerden gelen çalışanların beraberinde getirdiği sıkıntılardır (Rogers, 2013).

Biyolojik riskler; bakteri, virüs, mantar, parazit, beden sıvılarıyla bulaşan faktörlerdir. Kimyasal riskler; gaz, aerosol, partiküller vb. Fiziksel riskler; radyasyon, travmalar vb. Ruhsal riskler; potansiyel stres, duygusal gerilme, çevresel problemlerdir.

Konakçı; her çalışan farklı konakçılarla maruz kalabilir. Bazı konaklar iş yerindeki etkenlerin yan etkisini artırmasıyla ilintilidir. Bunlar; yaş, cinsiyet, sağlık durumu, işin uygulandığı alan, ırksal faktörler, yaşam şekliyle ilgili faktörlerdir. Örneğin, işe sonradan gelen biri tecrübeyle daha az görülebilecek olan iş kazalarına yakalanmaya daha meyillidir. Çoğu ölümcül olmayan yaralanmalar ve hastalıklar daha çok yeni çalışanlarda görülür. Daha yaşlı insanlarda ise; his kaybının artması, kronik hastalıkların artması, emeklilik zamanının gelmesi gibi durumlar farklı risklere davetiye çıkarır. Kadınlık; doğurganlık çağında bazı riskler altından tehlike altındadır. Hormonal değişiklikler, transplesantal yolla geçebilen faktörler bu grubun potansiyel maruziyetindedir. Erkeklerde andropoz döneminde farklı risk faktörlerinden risk altındadır. Bazı gruplar aşırı duyarlı gruptadır. Bunlar (Rogers, 2013); açık ten rengi, malnütrisyon, immün sistemi zayıf olanlar, serum alfa antitripsin azlığı, glukoz altı fosfat azlığı, KOAH, orak hücreli anemisi olanlar, pulmoner sorunları olanlar, hipertansiyonu olanlara daha çok dikkat edilmelidir. Bir de işverenlerin bazılarının iş sağlığı ve güvenliği konusunda önemsemez tavır sergilemeleri işleri içinden çıkılmaz hale getirmiştir.

Ajanlar;

Biyolojik ajan; virüs, mantar, bakteri bu gruptadır. Bu faktörlerin çalışandan çalışana geçmesiyle sonuçlanır. Hepatit B, C ve HIV çoğunlukla iğne yaralanması, kesici-delici alet yaralanması ya da mukoz membranlara temas sonucu geçebilir. Bunlara yönelik iş sağlığı hemşiresinin bariyer yöntemleri alıp bunlara yönelik eğitim programları hazırlaması gerekir. Nikel, kadmiyum, civa, çinko gibi metallere fazla maruziyet sonucu kadın ve erkeklerin üreme sistemi bozularak infertiliteye yol açabilir (Rogers, 2013).

Çevresel ajanlar; tekrarlamalı hareketler, güvensiz iş yeri, kaygan zemin, karışık iş yeri ortamı, lasrasyonlar, sıyrıklar, kırıklar, burkulma, incinme, tendonit, ampütasyon hatta çoklu travmalara kadar gidebilir (Rogers, 2013).

Fiziksel ajan; ısı fazlalığı, titreşim gibi faktörler iç organları, ligamentleri, gövdenin üst kısmını, özellikle uzun saatler el ile alet kullananlarda Reynaud fenomeni sıklıkla görülür. Bu durumda ellerde dolaşım sıkıntısı meydana gelir. Duyma hasarlarının oluşmaması için duyma önlemleri, göz koruyucuları, risk faktörlerinden koruyucu kıyafetler ve radyasyon birikiminin düzenli izlemi yapılmalıdır (Rogers, 2013).

Psikososyal ajanlar; yorgunluk, depresyon, anksiyete, gastrointestinal ve endokrin bozukluklara yol açabilirler. Bu faktörler fazla bildirilmemesine rağmen çok fazla olduğu bilinmektedir (Rogers, 2013).

Çevresel ajan; su, endüstriyel kirlilik, radyasyon gibi faktörlerdir.

İş sağlığı ve güvenlik programı

Ekipte bulunması gereken kişiler; iş sağlığı hemşiresi, iş yeri hekimi, endüstri hijyenisti, güvenlik uzmanı, ergonomist olmalıdır.

İş sağlığı hemşiresi; ekibin tüm üyeleriyle iş birliği yaparak gereksinimleri gözden geçirir ve uyumlu bir şekilde çalışır.

İş sağlığı hemşiresinin görevleri

Sağlık sürveyansının tutulması, iş yeri izlemi, sağlık değerlendirmesi, iş yeri yerleşiminin değerlendirilmesi, periyodik değerlendirme, işçi transferinin izlemi, emeklilik sürecinin etkin yönetimi, yöneticilerle iş birliği, işe dönüşlerde uyum sürecinin yönetimi, sağlığın geliştirilmesi, sağlık izlemi, çalışanlara destek programı, vaka yönetimi, iş yeri riskleriyle alakalı sağlık eğitimi, iş analizi, doğum öncesi ve sonrası destek grubu ve risk yönetimi olarak sıralanabilir.

Sağlıklı davranış programlarının yönetilmesi ve bağışıklama programlarının yürütülmesinden görevlidir (Rogers, 2013).

DSÖ, FOHNEU (Avrupa Birliği İş Sağlığı Hemşireleri Federasyonu), ABOHN (American Board of Occupational Health Nurses), ICOH (International Committee on Occupational Health), SCOHN (Scientific Committee on Occupational Health Nursing), COHNA (Canadian Occupational Health Nurses Association) gibi kurum ve kuruluşlar iş sağlığı hemşireliğini uzmanlık alanı olarak görmektedir. DSÖ'nün Avrupa Bölgesindeki birçok iş sağlığı hemşireliği alanındaki organizasyonlarla yaptığı tanımlamaya göre Uzman İş Sağlığı Hemşiresi üniversite seviyesinde lisanslı tam donanımlı hemşire olup genel hemşirelik eğitim ve öğretimine ilave olarak iş sağlığında eğitim alarak iş sağlığı hemşireliğinde nitelikli uzman olarak tanınır (WHO,2001). Yine Amerikan İş Sağlığı Hemşireleri Derneğinin (AAOHN) tanımında da iş sağlığı hemşireliğinin güvenli ve sağlıklı çevre kavramı içinde hastalıkların önlenmesine, sağlığın geliştirilmesine ve yeniden yapılandırılmasına odaklanan özel uygulama alanı olarak geçmektedir (Stanhope M, Lancaster J, 2013).

Dünya nüfusunun yaklaşık yarısının çalıştığı ve bu nüfusun çalışma koşullarına bağlı olarak sağlık açısından risk altında olduğu bilinmektedir (Esin MN., 2008, Çakar İ., 2015) . Her yıl dünyada 1 milyon iş kazası gerçekleşmekte ve 2,3 milyon kişi meslek hastalığı ya da iş kazası nedeniyle ölmektedir (Çakar İ., 2015). İşin yürütülmesi koşullarıyla yaralanma ve ölümlerin önlenemez olduğu literatüre de geçmiştir. Buna rağmen hala işin yürütümü nedeniyle yaralanma ve ölümler meydana gelmektedir. Bu bağlamda iş sağlığı ve güvenliği çalışmaları sadece bir hekim ve bir güvenlik uzmanından ibaret olmamalı; ekip anlayışı içinde sunulmalıdır. Konu ile ilgili gelişmiş ülkeleri incelediğimizde işyerlerinde sağlık hizmeti

sağlayan sağlık profesyonellerinden biri de hemşirelerdir. İş yerlerinde hastalıkların ve kazaların önlenmesi uygulamalarında kilit kişilerdir. Hatta daha da iyisini yaparak işyerlerinde sağlığın geliştirilmesi girişimlerini yapmaktadırlar.

DSÖ ve FOHNEU'nun iş sağlığı hemşireleri için belirledikleri roller ve görevler; (FOHNEU, 2012; WHO 2001) sağlık eğitimi ve sağlığın geliştirilmesi, problem çözme becerisi, grup dinamiklerini iyi kullanmak, hastalıkların ve yaralanmaların önlenmesi, surveyans/sağlık araştırmaları, sağlığın değerlendirilmesi, ilk yardım hizmetleri, yönetim görevleri, danışmanlık yapması, iş sağlığı ile ilgili politikalar üretmesi ve sağlık ekonomisi olarak belirtilebilir.

Uzmanlık bilgi ve becerisi gerektiren iş sağlığı hemşireliğinin eğitimi ülkeden ülkeye değişiklik göstermekle beraber genel hemşirelik eğitimi üzerine sertifika, master ya da doktora programları şeklindedir. Master ve doktoralı iş sağlığı hemşiresi sayısı ABD gibi ülkelerde bile çok azdır (McCauley L.A. 2012). Ancak ABD, Kanada, İngiltere gibi ülkelerde iş sağlığı hemşiresi olarak çalışabilmek için genel hemşirelik eğitimi üzerine iş sağlığı hemşireliği sertifikası alınması gerekmektedir. Örneğin ABD'de sertifikalı iş sağlığı hemşireliği için en az önlisans derecesinde hemşirelik diplomasına sahip olunmalı ancak lisans mezunları ve özellikle alanda çalışmış (Toplum sağlığı, Halk Sağlığı, İş sağlığı) deneyimi olan hemşireler tercih edilmektedir. Zorunlu olmamakla birlikte ABOHN sertifikalandırmayı yapmaktadır. Sertifikalı iş sağlığı hemşireleri (Certificated Occupational Health Nurse) çalışanın sadece direkt klinik bakımından sorumlu, sertifikalı iş sağlığı hemşiresi-uzman (Certificated Occupational Health Nurse-Specialist) klinik bakımla birlikte yönetim, eğitim, danışman ve vaka yönetimi rollerini de yerine getirir. Bilgisayar ortamında yapılan sınavda başarılı olanlar sertifikayı almaya hak kazanırlar (ABOHN, 2012). Finlandiya'da hemşirelik lisans derecesini aldıktan sonra uzmanlık dersleri alınmaktadır, Kanada'da ise hemşirelik lisans derecesini aldıktan sonra iş sağlığı hemşireliğinde sertifika alınmaktadır (Hemingway et al., 2012).

Türkiye'de İş Sağlığı Hemşireliği

Türkiye'de iş sağlığı ile ilgili yasalar Cumhuriyetin ilk yıllarına dayansa da iş sağlığı hemşireliği tarihi dünya ile kıyaslandığında Türkiye için çok da eski bir kavram değildir. 2010 yılında çıkarılan Hemşirelik Yönetmeliğinde ilk kez iş sağlığı hemşiresinin görev, yetki ve sorumlulukları belirtilmiştir. Buna göre iş sağlığı hemşiresi; (<http://www.turkhemsirelerderneği.org.tr/yonetmelik.aspx>)

Hemşirelerin genel görev, yetki ve sorumluluklarının yanı sıra çalışma ortamı ile ilgili sorunların saptanmasında ve önceliklerin belirlenmesi konusunda diğer iş sağlığı hizmet ekibi üyeleri ile birlikte çalışmalar yürütür. Sağlıklı ve güvenli bir işyeri sağlamak için, işverenin de katılımını sağlayarak gözlem yapar ve çalışan sağlığını tehdit eden riskleri saptar. İşçi ve ailelerinin sağlık sorunlarını çözmede, gereksinimlerini karşılamada onlara rehberlik eder.

İşyeri çalışanlarının sosyo-demografik, öz/soy geçmiş özellikleri, çalışma yaşamı ile ilgili özellikleri sağlık düzeyleri hakkında bilgi toplar ve bunların kayıtlarını tutar. Çalıştığı işyerinde yapılan iş, iş süreçleri ve yönetim özellikleri ile ilgili bilgi toplayarak çalışanın sağlığını olumsuz etkileyebilecek tehlike ve riskleri belirler. Yapılan işin niteliğine göre işe giriş ve periyodik muayeneleri işyeri hekimi ile birlikte planlar ve yapar. Elde edilen verilerle hasta ve sağlam bireyleri ayırarak, herhangi bir hastalık semptomu gösterenleri daha ileri bir tetkik ve tedavi için sevk eder. İşyeri ortamının etkisi ile oluşan sağlık sorunlarında alınacak önlemler konusunda öneride bulunur ve bu önerilerin uygulanmasını sağlar. Çalışanların hastaneye sevk işlemlerini sağlar, tedavisini izler ve rehabilitasyon hizmetlerine katılır. İşyeri sağlık birimine başvuranların sağlık muayenelerinin yapılmasına yardım eder, hekim tarafından reçete edilen ilaçları uygular. İşe bağlı olan ya da olmayan kazaların önlenmesi için diğer iş sağlığı hizmet ekibi üyeleri ile birlikte koordineli çalışır. Meslek hastalıklarının önlenmesi, tedavisi ve izlemi ile ilgili hemşirelik girişimlerini planlar, uygular ve değerlendirir. Çalışanların ruh sağlığını koruma ve geliştirmeye yönelik sağlık programları düzenler. Beslenme ve kilo kontrolü, düzenli egzersiz, Stres yönetimi, Sigara bırakma gibi sağlık davranışlarını geliştirmeye yönelik olarak sağlığı geliştirme programları planlar, uygular ve değerlendirir. İşyerinde oluşan küçük yaralanma ve hastalıklarda ilk müdahaleyi yapar, İşyerinin özelliğine göre uygun ilk yardım ünitesini ve malzemelerinin teminini ve kullanıma hazır olmasını sağlar. İşyerinde çalışanlardan ilk yardım grubu oluşturur ve bu gruba ilk yardım anında yapılacaklar konusunda eğitim verir. Çevre koşullarının düzeltilmesi için diğer ekip üyeleri ile işbirliği yapar, çevrede zararlı olabilecek maddelerden numune alır, çalışma çevresinde sağlığı bozan faktörleri saptar ve gerekli önlemleri alır. İşyerinde çalışan kronik hastalıklı bireylerin bakımı ile ilgili hemşirelik girişimlerini planlar, uygular ve değerlendirir. İş sağlığı ve iş güvenliği bilincinin geliştirilmesi konusunda ilgili birimlerle iş birliği halinde çalışmalar yapar. İşyerine bağlı kreş ve anaokulunun sağlık kontrolünü yapar. İşyeri yemekhanesinde görev alan personele kişisel hijyen, mutfak hijyeni ve besinlerin satın alınmaları, saklanmaları, işleme, işlendikten sonra saklama konularında sağlık eğitimlerini planlar, yürütür ve denetler. İşyeri sağlık güvenlik kurullarının etkin üyesi olarak toplantılara katılır. İşyeri sağlık biriminin çalışmaları ile ilgili istatistikleri oluşturur ve ilgili birimlere rapor eder. Çalışanların sağlık sorunlarının belirlenmesi ve çözüm yollarının geliştirilmesine yönelik konularda araştırmalar planlar, sonuçlarını raporlandırır. Sağlık merkezinde kütüphane oluşturulmasını destekler. İş yerinde çalışan gebe ve emzikli kadınların izlenmesi ve zararlı maddelerden korunması için gerekli tedbirlerin alınmasını sağlar. Çalışmalarında etik ilkeleri gözetir ve çalışanın haklarını korur. İş sağlığı hemşiresi olmak isteyen öğrenci hemşirelerin uygulama eğitimlerini destekler.

Türkiye’de iş sağlığı hemşirelerinin sayısı net olarak bilinmemekle birlikte 4.000’den fazla olduğu tahmin edilmektedir (Örnek ve Esin, 2015). Yapılan hesaplara ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununda belirtilen rakamlara göre tahmini 80.000’e yakın iş sağlığı hemşiresine gereksinim vardır. Ancak yine aynı kanunda belirtildiği üzere tam zamanlı işyeri

hekimi bulunan işyerlerinde diğer sağlık personeli bulundurmaya gerek yoktur. Ayrıca yasada iş sağlığı hemşiresinin görev, yetki ve sorumlulukları ilgili bakanlıkların çıkaracağı yönetmeliklerde belirtilir denmektedir. Aslında burada direkt hemşirelik yönetmeliğine atıf yapılabilirdi.

Bir diğer sorun da iş sağlığı hemşireliği ile ilgili, iş sağlığında çalışacak hemşirelerinin meslek lisesi sonrası hiçbir eğitim almadan işyeri hemşiresi olarak çalışmalarınıdır. Ne yazık ki hemşire olmayan hemşirelik yapmaya yetkisi bulunmayan biyolog, laborant gibi meslekler de işyeri hemşiresi olarak çalışmaktadır. Bakanlığın getirmiş olduğu sertifikalandırmaları da özel eğitim kurumları yapmaktadır. Bazı üniversitelerin hemşirelik fakültelerinde ve hemşirelik bölümlerinde iş sağlığı ve güvenliği hemşireliği dersi seçmeli olarak teorik ve pratik şekilde verilmektedir ya da okulların halk sağlığı hemşireliği dersi içinde konu olarak işlenmektedir. İş sağlığı hemşireliği master ve doktora programları ise yok denecek kadar azdır. Halk Sağlığı Hemşireliği master ve doktora programları içinde öğrenci isterse tezini iş sağlığı alanında yapmaktadır ve seçmeli ders olarak iş sağlığı ile ilgili dersler almaktadır.

İş sağlığı alanında ileri hemşirelik uygulamaları

Kendi kendine konsültasyon yapma, işe geri dönüş değerlendirmesi, potansiyel riskleri saptamak, psikolojik terapiler yapmak, dermatolojik yönden izleyerek, gerekli müdahaleyi yapmak, alanında araştırmalar yaparak sonuçlarını uygulamaya geçirmek, işe yeni başlayan kişilere uyum ve koçluk çalışmaları yapmak, sağlık göstergelerini incelemek, kanıta dayalı uygulamalar yapmak, kişilerin sağlıkla ilgili risk faktörlerini fark edebilmelerini sağlamak, sağlığın geliştirilmesine yardımcı olmak, ekiple işbirliği yapmak, gruba liderlik edebilmek, bakımın devamlılığını sağlamak, tanıyı koyma planla ve değerlendirme süreçlerini yönetebilmek olarak sıralanabilir.

Sonuç ve Öneriler;

İş sağlığı hemşireleri kişinin yaptığı işten dolayı edindiği meslek hastalıklarını tüm süreciyle izlemelidir.

Bir ülkenin gelişmişliğinde meslek hastalıkları ve iş kazalarının minimal düzeyde olması bir gösterge olduğundan önemle üstünde durulmalıdır.

Risk grubundaki kişiler(çocuk, genç, engelli, yaşlı, yeni başlamış, kronik hastalığı olanlar ve göçmenler) iyi tespit edilerek gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

İş sağlığı hemşiresi unvanının diğer meslek gruplarına verilmeyip en az hemşirelik lisans mezunu ve o alanda sertifika almış kişilere verilmesi yasalarla desteklenmelidir.

İş sağlığı ve güvenliği yasası hemşirelik hizmetleri açısından tekrar değerlendirilmeli; gerekirse yasa koyucularla toplantılar yapılmalıdır.

Gerekirse yasalarla geçerliliği desteklenmelidir. Master ve doktora programları açılarak iş sağlığı hemşireliği alanında araştırmalara teşvik edilmelidir.

İş sağlığı ve güvenliği bilimsel toplantıları rutin olarak yapılmalıdır.

Kaynaklar

- Bilir N, İş sağlığı. Halk Sağlığı Temel Bilgiler. Bertan M, Çağatay G.,(Editör). Hacettepe Halk Sağlığı Vakfı. Güneş Kitabevi. Ankara, 1997.
- Jones Y, Occupational health: A distinct speciality for nurses today 2013, <http://www.nursingtimes.net/nursing-practice/specialisms/occupational-health/occupational-health-a-distinct-speciality-for-nurses-today/5063788.article>
- Rogers B, Occupational Nursing. Public Health Nursing. Ed. M. Stanhope and J. Lancaster. 7th Edition 2013.
- WHO, (2001). The Role of the Occupational Health Nurse in Workplace Health Management WHO Regional Office for Europe Copenhagen. (<http://www.turkhemsirelerdernegi.org.tr/yonetmelik.aspx>). Erişim Tarihi: 13.04.2018.
- Stanhope M, Lancaster J, Public Health Nursing Population-Centered Health Care in the Community. 8th. Edit. Mosby, USA 2013.
- Esin MN, Türkiye’de İş Sağlığı ve Gelişmeler. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi 2008;1.
- Örnek ÖK, Esin MN, Occupational Health Nursing in Turkey:An International Update. Workplace Health & Safety 2015; 63 (1) :33-38
- Çakar İ., (Erişim Tarihi: 2018). İş Kazaları. <http://www.csgb.gov.tr/csgbPortal/ShowDoc/WLP+Repository/per/dosyalar/duyurular/iskazalari>
- FOHNEU (2012).Federation of Occupational Health Nurses within the European Union. Occupational health nursing education, practice and profile in the EU countries (Final report, Education Group). Retrieved from <http://www.fohneu.org/files/Sue/Docs/final%20report%20on%20OHN%20education,%20practice%20and%20profile%202012.pdf>.
- McCauley LA, Research to Practice in Occupational Health Nursing. Workplace Health & Safety 2012; 60 (4)
- ABOHN, (2012). www.abohn.org. Erişim Tarihi: 14.04.2018.
- Hemingway A, Aarts C, Koskinen L, Campbell B, Chasse F, A European Union and Canadian Review of Public Health Nursing Preparation and Practice. Public Health Nursing 2012; 30 (1): 58–69.